

МЕХАНІЗМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто основні функції, особливості та завдання антикризового управління на підприємстві. Проаналізовано причини виникнення криз та їх вплив на управління підприємством. Наведені основні фактори, що спричиняють настання фінансової кризи на підприємстві.

Ключові слова: економічна криза, попередження кризи, управління підприємством, фінансова криза.

Abstract

In the article investigated the basic functions, features and tasks of crisis management in the enterprise. The reasons of crises and their impact on management. The basic factors causing the onset of the financial crisis at the company.

Key words: economic crisis, crisis prevention, management, financial crisis.

Вступ

Проблема управління підприємствами в кризових ситуаціях, як в системі регіональної так і національної економіки в цілому є вкрай важливою й актуальною, оскільки саме управління, як одна із невід’ємних функцій будь-якої організованої соціоекономічної системи покликане забезпечити збереження і розвиток цієї системи та вимагає адаптації кожного окремого підприємства до нового середовища і, відповідно, зміни у зв’язку з цим, логіки і принципів його функціонування.

Це зумовлює нагальну необхідність вироблення наукового підходу до процесу кризового управління підприємством, що, у свою чергу, передбачає комплексне та системне дослідження теоретичних засад управління в період виникнення кризової ситуації, аналіз його методичного забезпечення, обґрунтування сучасних методів діагностики кризових явищ та розробки стратегії виходу з кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним, методологічним і практичним аспектам управління діяльністю підприємств в період нестабільності та в період кризи присвячені праці таких зарубіжних авторів як Е. Альтмана, В. Бівера, М. Хаммера, Р. Хіта, Дж. Фулмера, І. Бланка, В. Кошкіна, Е. Короткова, Е. Уткіна, Г. Іванова, О. Ковальова та інших, що дозволяє опанувати цей досвід та використати його у вітчизняній практиці.

Основні результати дослідження.

У житті підприємства кризи або загроза криз – постійне явище. Першопричиною, тобто можливістю виникнення економічних криз, є розрив між виробництвом і споживанням товарів [1].

Криза – це стан, при якому господарюючий суб’єкт нездатний здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності. Криза підприємства є об’єктивним економічним процесом. Кризи неминучі в діяльності будь-якого підприємства і отримують повсюдний прояв. Більше того, криза розглядається не тільки як об’єктивно неминучий, але і як об’єктивно необхідний процес, що несе імпульс інтенсифікації розвитку підприємства. Об’єктивна природа кризи підприємства відображає не тільки закономірність її настання, а й можливість виходу з неї [1].

Загалом виділяють значну кількість причин кризових ситуацій та кризового стану підприємств. У відношенні до місця виникнення причини криз виділяють [1]:

1) зовнішні відносно підприємства кризи, на які воно не в змозі впливати, або має обмежений вплив;

2) внутрішні кризи, що виникають у результаті діяльності самого підприємства.

На виникнення фінансової кризи на підприємстві впливає багато зовнішніх та внутрішніх факторів, основні з яких подані у табл. 1

Таблиця 1. Фактори, що спричинюють фінансову кризу на підприємстві

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
– спад кон'юнктури в економіці в цілому	– низька якість менеджменту
– зменшення купівельної спроможності населення	– дефіцити в організаційній структурі
– значний рівень інфляції	– низький рівень кваліфікації персоналу
– нестабільність господарського та податкового законодавства	– недоліки у виробничій сфері
– нестабільність фінансових ринків	– прорахунки у галузі постачання
– посилення конкуренції в галузі	– низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції
– криза окремої галузі	– прорахунки в інвестиційній сфері
– сезонні коливання	– брак інновацій та раціоналізаторства
– посилення монополізму на ринку	– дефіцити у фінансуванні
– політична нестабільність у країні місцезнаходження підприємства або в країнах – постачальників сировини (споживачів продукції)	– відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль)
– конфлікти між засновниками (власниками)	

У цілому конкретних факторів, які зумовлюють збільшення ймовірності виникнення кризи на підприємстві, достатньо багато. Для кожного підприємства такий набір є індивідуальним, залежить від внутрішніх можливостей підприємства протидіяти факторам потенційної загрози. Система таких факторів не є статичною, вона змінюється в часі. Фактори, які в минулому сприяли розвитку негативних тенденцій у тому чи іншому сегменті організаційно-виробничої сфери підприємства, та входженню траєкторії його розвитку в «кризову» сферу, можуть не бути такими в поточному чи майбутньому періоді [1, 2].

У період кризи найважливішою є проблема ефективності управління підприємством. Розвиток кризи може спричинити два варіанти кінцевого результату дій менеджменту: банкрутство або подолання кризи. Звичайно, що висока компетентність управлінців збільшує можливість позитивного впливу на розвиток окремих кризових процесів на підприємстві.

Фази та етапи розвитку управління в умовах кризи такі: перша фаза – етапи шоку і відкочування, друга фаза – етапи адаптації і опанування ситуацією.

Система менеджменту у кризових ситуаціях повинна передбачати [2]:

- постійний моніторинг зовнішньої та внутрішньої ситуацій;
- розроблення заходів зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- підвищення внутрішньої гнучкості управління;
- розроблення випереджувальних планів щодо методів управління у кризовій ситуації;
- негайне впровадження запланованих практичних заходів у разі виникнення кризової ситуації.

Часто кризові ситуації в розвитку підприємства неможливо усунути. Вони виникають як об'єктивні явища, що відтворюють циклічний характер розвитку соціально-економічних систем. Але гостроту криз можна й потрібно зменшувати з урахуванням їх особливостей, а також своєчасно розпізнаючи їх наближення. Це досягається лише за допомогою антикризового управління.

Вчасне виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві передбачає поетапне вирішення антикризовим менеджментом таких основних завдань:

- I. Формування інформаційної бази для аналітичної обробки даних.
- II. Визначення доцільності проведення антикризових заходів.
- III. Формування антикризової програми дій.
- IV. Впровадження виробленої антикризової програми.
- V. Перевірку ефективності впроваджених антикризових заходів.

Основні етапи раннього виявлення фінансової кризи та її подолання на підприємстві можна подати у вигляді схеми (рис.1). Як видно з цієї схеми, найскладнішими є другий та третій етапи виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві. Зокрема, другий етап передбачає уточнення та, за необхідності, корегування мети проведення антикризових заходів, які залежать від реального фінансового стану підприємства (наявності чи відсутності банкрутства). Також на цьому етапі для визначення доцільності проведення антикризових заходів здійснюють кількісну та якісну діагностику фінансової кризи підприємства. Лише після цього переходять до третього етапу – формування антикризової програми, що включає в себе розробку тактики та стратегії поведінки підприємства у кризовій ситуації, та визначення конкретних інструментів, за допомогою яких буде впроваджуватися вироблена антикризова програма.

Аналіз практичного досвіду вітчизняних підприємств показує, що одним із основних інструментів, що застосовується у компаніях в кризових умовах – це нормування всіх статей витрат і жорсткий контроль за виконанням встановлених нормативів. Для зниження витрат підприємства в умовах кризи має здійснюватися мотивування персоналу на скорочення тих витрат, які не пов’язані з основною діяльністю підприємства.

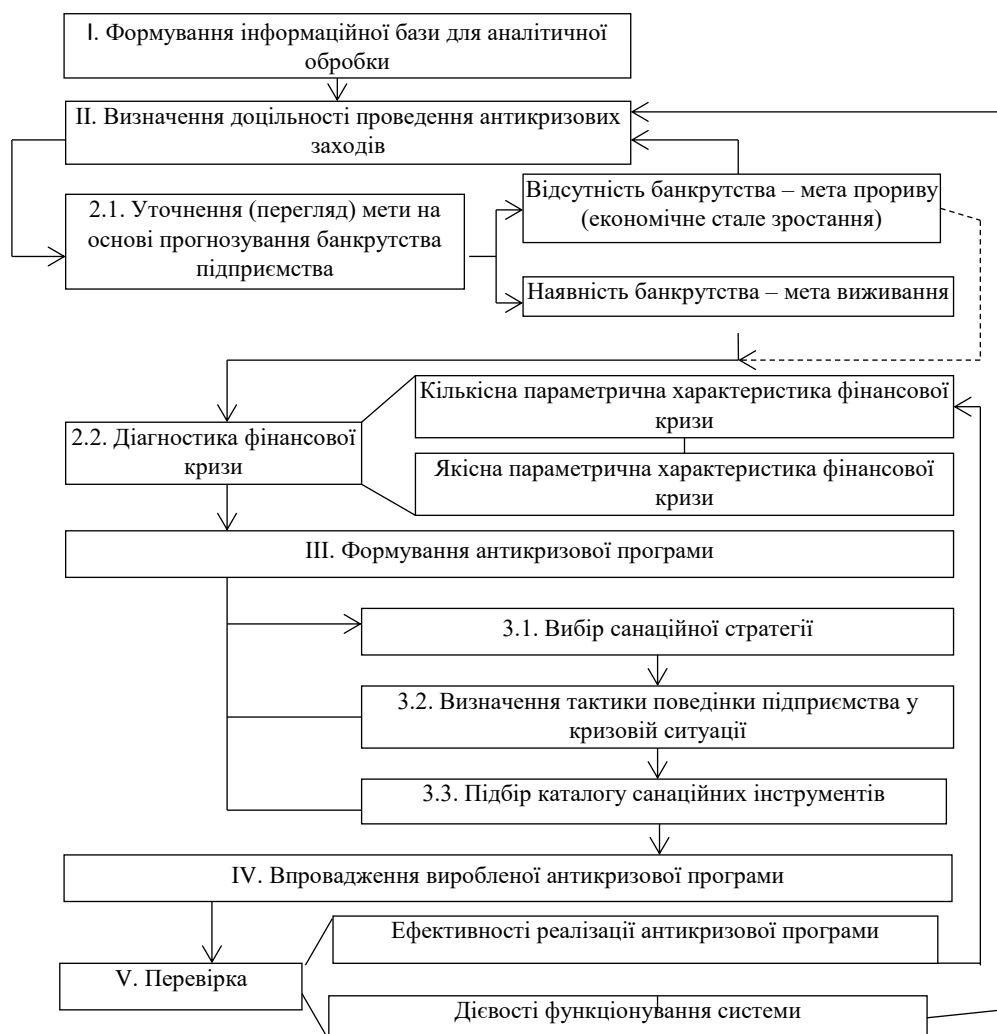

Рис. 1 Загальна структурно-логічна схема функціонування системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві [3].

Висновки. Отже, підсумовуючи вище сказане можна стверджувати, що криза підприємства є переломним моментом в послідовності господарських процесів, подій і дій. Типовою для розвитку кризової ситуації є або ліквідація підприємства – як екстремальна форма, або успішне подолання кризи. Власне напрямком розвитку кризових процесів багато в чому залежить від якості управління підприємством. Висока компетентність антикризового менеджменту дозволяє, з одного боку, визначити конкретні об’єкти управлінської дії, з іншою, своєчасно та ефективно локалізувати кризові процеси. Вчасне виявлення факторів та параметрів кризи дозволяє глибше зрозуміти сутність кризи як процесу, закономірності та тенденції її розгортання, а отже дає змогу більш детально проаналізувати кризові ситуації, що виникають при здійсненні господарської діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб./ З.С. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; За заг. ред. З.С. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
2. Бандурин В. Стратегічне напрямлення виходу з кризи / В. Бандурин, В. Ларикий // Антикризовий менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 345.
3. Мартиненко А. Дії в умовах кризи / А. Мартиненко // Антикризовий менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 26 – 29.

Кривошилюкова Вікторія Андріївна — студентка групи МОФ-16мі, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: krivoshlykova.vi@mail.ru

Науковий керівник: **Зянько Віталій Володимирович** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця e-mail: fk.zank@gmail.com.

Viktiriia A. Kryvoshlykova – student group MOF-16mi, Department of Management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: krivoshlykova.vi@mail.ru

Supervisor: **Vitalii Zianko** – doctor of economics, Professor, Head of the Department of Finance and innovative management, Vinnytsia national technical University, Vinnytsia, e-mail: fk.zank@gmail.com